

रक्तप्रसाधितभुवः क्षतविग्रहाश्च

स्वस्था भवन्तु कुरुराजसुताः समृत्याः ॥

इति सूत्रधारेण पठितस्य वाक्यस्यार्थं गृहीत्वा—‘(नेपथ्ये ।) आः दुरात्मन्, वृथा मङ्गलपाठक, कथं ‘स्वस्था भवन्तु मयि जीवति धार्तराष्ट्राः ।’ ततः सूत्रधारनिष्क्रान्तौ भीमसेनस्य प्रवेशः ।

यदि प्रयोग एकस्मिन्प्रयोगोऽन्यः प्रयुज्यते ।

तेन पात्रप्रवेशश्चेत्प्रयोगातिशयस्तदा ॥ ३६ ॥

यथा कुन्दमालायाम्—‘(नेपथ्ये ।) इत इतोऽवतरत्वार्या । सूत्र-
धारः—कोऽयं खल्वार्याह्वानेन साहायकमपि मे संपादयति ।
(विलोक्य ।) कष्टमतिकरुणं वर्तते ।

लङ्केश्वरस्य भवने सुचिरं स्थितेति

रामेण लोकपरिवादभयाकुलेन ।

निर्वासितां जनपदादपि गर्भगुर्वीं

सीतां वनाय परिकर्षति लक्ष्मणोऽयम् ॥

अत्र नृत्यप्रयोगार्थं स्वभार्याह्वानमिच्छता सूत्रधारेण ‘सीतां वनाय परिकर्षति लक्ष्मणोऽयम्’ इति सीतालक्ष्मणयोः प्रवेशं सूचयित्वा निष्क्रान्तेन स्वप्रयोगमतिशयान एव प्रयोगः प्रयोजितः ।

प्रशमात् शान्त्यवलम्बात् । रक्तेन अनुरागेण प्रसाधिता वशीकृता भूयैस्ते ।
क्षतविग्रहा भग्नकल्हाः । कुरुराजसुता धार्तराष्ट्राः । द्वितीयार्थस्तु—अरीणां
प्रशमात् मरणात् । रक्तैः रुधिरैः प्रसाधिता मण्डिता भूयैः । क्षतविग्रहा विक्षतश-
रीराः । स्वस्थाः पारलौकिकसुखेन तृप्ताः । अत्र सूत्रधारवाक्यस्य कुरुराजसुतप-
दार्थमादाय पात्रस्य भीमस्य प्रवेशः । आर्याह्वानेन सूत्रधारभार्याह्वानेन ॥

पदभङ्गरूपमर्थभङ्गरूपमिति द्विविधमन्यथाकरणम् । आद्यस्य ‘द्वीपादन्यस्मात्—’ इत्युदा-
हरणम् ; द्वितीयस्य तु ‘निर्वाणवैरिदहनाः—’ इति ॥

१. स्वस्था इति । स्वस्थाः स्वर्गस्था इति पक्षे ‘खर्परे शरि वा विसर्गलोपो वक्तव्यः’ इति वार्तिकेन विसर्गलोपे न वैकल्प्यम् ॥

२. प्रयोगेति । दृशरूपकादौ तु—‘एषोऽयमित्युपक्षेपात्सूत्रधारप्रयोगतः । पात्रप्रवेशो यत्रैव प्रयोगातिशयो मतः ॥’ इत्युक्तम् । ‘एष राजेव दुष्यन्त’ इत्युदाहृतं च ॥